

Utlåtande 2016:111 RVI (Dnr 106-647/2015)

Införandet av ett program mot hedersrelaterat våld

Motion (2015:19) av Lotta Edholm m.fl. (alla L)

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motion (2015:19) av Lotta Edholm m.fl. (alla L) om Införandet av ett program mot hedersrelaterat våld anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Åsa Lindhagen anför följande.

Ärendet

Lotta Edholm m.fl. (alla L) föreslår i en motion att kommunfullmäktige beslutar följande.

- Att kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.
- Att kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram statistik över förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, Alla kvinnors hus, Origo, Riksorganisationen Glöm

aldrig Pela och Fadime, GAPF och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer, Roks. Alla kvinnors hus och Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, GAPF har valt att inte besvara remissen. Origo har valt att besvara remissen genom socialnämnden.

Stadsledningskontoret menar att hedersrelaterat våld och förtryck ska ingå i stadens Program för kvinnofrid- mot våld i nära relationer.

Arbetsmarknadsnämnden konstaterar att det finns en nära koppling till stadens program mot våld i nära relationer, men tar inte ställning till om hedersrelaterat våld och förtryck bör integreras i detta program eller vara ett separat program.

Socialnämnden instämmer i att frågan om hedersrelaterat våld och förtryck är komplex och anser att det är viktigt att lyfta fram behovet av att motverka och förebygga hedersrelaterat förtryck och våld, men menar att hedersrelaterat våld och förtryck ska ingå i stadens program mot våld i nära relation.

Utbildningsnämnden anser att frågan om hedersrelaterat våld och förtryck är viktig, men ser inget behov av ett särskilt program utan hänvisar till befintliga styrdokument och former för samverkan.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är viktigt med ett för staden sammanhållet program mot våld i nära relationer, vilket även inbegriper hedersrelaterat våld. Nämndens bedömning är att hedersrelaterat våld inte ska behandlas i ett separat handlingsprogram, utan ska ingå i stadens reviderade program mot våld i nära relationer.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att behovet som framförs i motionen delvis är uppfyllt genom Origo – resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Nämnden efterlyser dock en central handlingsplan från staden för hantering av ärenden rörande hedersrelaterat våld, men lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Södermalms stadsdelsnämnd delar motionärernas uppfattning att hedersrelaterat våld är oacceptabelt och att det finns ett behov av ett sammanhållet program mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor avstår från att kommentera om stadens nuvarande insatser är tillräckliga eller om ett särskilt program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver tas fram. Rådet vill betona vikten av att staden säkerställer den fysiska och kommunikativa tillgängligheten hos de befintliga insatserna mot hedersrelaterat förtryck och våld.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer, ROKS ser positivt på politiska initiativ som strävar efter att uppmärksamma mäns våld mot kvinnor i alla dess uttryck, och ställer sig således positiv till förslaget.

Mina synpunkter

Stockholm ska vara en stad där alla känner sig trygga och kan leva ett fritt liv. Hedersrelaterat våld och förtryck begränsar människors liv och leder i sina mest extrema fall till att människor berövas livet. De normer som konstrueras i en hederskontext bygger på kontroll av flickors och kvinnors sexualitet och livsutrymme, där pojkar och män i familjen förväntas kontrollera kvinnliga släktingar och ibland utöva våld eller framföra hot om våld mot dem. Det handlar ofta om att inte tillåta kärleksrelationer innan äktenskapet och att begränsa ungdomars möjligheter att välja partner. Unga män kan vara utsatta för hedersförtryck vid till exempel tvångsgifte. Risken för att utsättas för hedersvåld är stor också för HBTQ-personer. Att leva sitt liv under dessa normer blir starkt begränsande och individen får inte möjlighet att forma sitt eget liv. Jag delar därför Lotta Edholm, Gulan Avci och Isabel Smedberg Palmqvists åsikt om att detta är en mycket viktig fråga för staden att agera i, och att det därför är oerhört viktigt att staden har en tydlig strategi för hur hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.

Motionärerna efterfrågar i sin motion ett program för att peka ut en sådan strategi. Stockholms stad har sedan tidigare ett program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer – som nu är under revidering. I programmet saknas helt specifika åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck, och män som utsätts för eller utövar våld inkluderas inte. Jag ser det därför som helt nödvändigt att tydligt lyfta fram hedersrelaterat våld och förtryck i programmet och ta ett samlat grepp om stadens arbete med att motverka alla former av våld som utövas mot närstående. Här ingår att peka ut en tydlig strategi inklusive åtgärder för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

I motionen föreslås även att staden ska kartlägga förekomstens av hedersrelaterat våld och förtryck. Att ha god kunskap om stockholmarnas utsatthet för våld är viktigt i genomförandet av det program som nu tas fram. Senast en kartläggning gjordes av staden var år 2013, men då särskiljdes inte våld och förtryck i en hederskontext. En ny kartläggning kommer att genomföras under år 2017, och då kommer våld och förtryck i en hederskontext att särredovisas.

Att hedersrelaterat våld och förtryck bekämpas kraftfullt är av största vikt. Målet måste vara att allt våld och förtryck ska upphöra. Ytterst handlar det om att alla stadens invånare ska få sina mänskliga rättigheter respekterade.

Bilagor

1. Reservationer m.m.

2. Motionen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Motion (2015:19) av Lotta Edholm, Gulan Avci och Isabel Smedberg Palmqvist (alla L) om införandet av ett program mot hedersrelaterat våld bifalls.
2. Därutöver anför följande.

Hedersförtrycket är en av de mest allvarliga kränkningarna av mänskliga rättigheter och individens frihet som pågår i Stockholm idag. Det är fråga om en kultur och en uppsättning normer som begränsar den enskildes frihet inom livets samtliga sfärer, ibland med döden som straff för den som bryter mot reglerna. Allt för många unga stockholmare, både flickor och pojkar, lever i en verklighet där de inte får välja vem man älskar eller umgås med, vad man har på sig, hur man rör sig eller hur ens framtid ska se ut. Det är oacceptabelt att detta får fortgå i ett fritt land.

Vi välkomnar att föredragande borgarråd delar vår syn på att det här är en viktig fråga. Samtidigt har det nu gått snart halva mandatperioden och majoriteten har inte gjort särskilt mycket för att ta tag i frågan. Man har inte ens kunnat behandla den här motionen inom den tidsram som kommunallagen föreskriver.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan visserligen förstås som en form av våld i nära relationer, men det är viktigt att förstå att det också är rotat i ett bredare socialt sammanhang. Vi ser hur feminister varje dag kämpar i våra förorter med att upprätthålla de värderingar om jämställdhet och alla människors rätt till självbestämmande som ska präglade det svenska samhället. Även personer som inte själva utövar våld kan bidra till att upprätthålla de normer som gör våldet möjligt. Kampen mot hedersförtrycket är inte endast en fråga om våldsutövare och våldsutsatt, utan om att bekämpa normsystem som i allt större utsträckning präglar hela lokalsamhällen.

Vi är därför tveksamma till om arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck enbart ska inordnas under arbetet för kvinnofrid, som föredragande borgarrådet föreslår. Det vore bättre att ha ett särskilt program mot hedersrelaterat våld och förtryck, som lyfter fram det omkringliggande samhällets roll i att informera, stötta och förändra normer – skolan, fritidsverksamheten, föreningslivet, socialtjänst, polis – och tydliggör ansvarsfördelning och samverkan på ett så konkret och handfast sätt som möjligt.

De kartläggningar som har gjorts av förekomsten av hedersförtryck, såväl på nationell som kommunal nivå, har riktat sig till ungdomar. Vi vidhåller att det är viktigt att göra en särskild kartläggning som just vänder sig till ungdomar, som är den

grupp som är mest utsatt för hedersförtryck. Tyvärr framgår inte upplägget för 2017 års kartläggning av borgarrådets svar.

Det är inte minst viktigt att samma metodik används som vid 2009 års kartläggning, eftersom det endast då är möjligt att jämföra bakåt och se om stadens arbete har haft effekt. Detta är ett led i att utveckla ett mer systematiskt och uthålligt arbete mot hedersförtrycket.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2015:19) av Lotta Edholm m.fl. (alla L) om Införandet av ett program mot hedersrelaterat våld anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i utlåtandet.

Stockholm den 1 juni 2016

På kommunstyrelsens vägnar:
KARIN WANNGÅRD

Åsa Lindhagen

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin, Johanna Sjö och Markus Nordström (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Jonas Naddebo (C) och Erik Slottner (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Lotta Edholm m.fl. (alla L) föreslår i en motion att kommunfullmäktige beslutar följande.

- Att kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.
- Att kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram statistik över förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, utbildningsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, Alla kvinnors hus, Origo, Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, GAPF och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer, Roks. Alla kvinnors hus och Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime, GAPF har valt att inte besvara remissen. Origo har valt att besvara remissen genom socialnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 juni 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret instämmer i att frågan om hedersrelaterat våld och förtryck är komplex och anser att det är viktigt att lyfta fram behovet att motverka och förebygga hedersrelaterat förtryck och våld. Många olika aktörer måste arbeta och samarbeta med dessa frågor, exempelvis socialtjänsten, skolan, förskolan, polisen och hälso- och sjukvården. Ungdomar och hbtq-personer är särskilt utsatta grupper där åtgärder behöver sättas in för att förbättra livssituationen så att det inte begränsas av hedersnormer. Uppsökande och förebyggande arbete med ungdomar är en viktig del, för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld utifrån ett långsiktigt perspektiv.

Kontoret vill framhålla Origo, som är ett länsgemensamt resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, som en mycket viktig part när det gäller kompetenshöjning och informationsspridning till alla olika aktörer. Origos uppdrag är

att bidra till ökad kunskap, erbjuda kompetensutvecklande insatser till yrkesverksamma och frivilliga aktörer i Stockholms. Origo arbetar kontinuerligt med att informera om förekomsten av hedersrelaterat förtryck och våld till yrkesverksamma från olika myndigheter samt organisationer och ideella aktörer. Origo arbetar även uppsökande och förebyggande med ungdomar i form av skolföreläsningar, för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld.

Stadsledningskontoret menar att hedersrelaterat våld och förtryck ska fortsätta vara en del av stadens *Program för kvinnofrid- mot våld i nära relationer*, som antogs i staden 2012. Det nuvarande programmet är under revidering och kommer att vara klart under hösten 2015. Våld och förtryck i en hederskontext ingår i benämningen våld i nära relationer, men här finns även vissa särdrag, däribland det kollektiva uttrycket. För att belysa det specifika med hedersrelaterat förtryck och våld kommer det i programmet lyftas fram som ett eget område för att öka kunskaper inom området och ge vägledning för ett enhetligt bemötande och strategier för arbetet som gynnar målgruppen.

I motionen föreslås också att staden ska kartlägga förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck. Socialförvaltningen gjorde 2013 en kartläggning av omfattningen av våld i nära relationer, dvs. hur många vuxna som var utsatta. I den kartläggningen separerade man inte våld och förtryck i en hederskontext från annat våld och förtryck i nära relationer. Enligt de föreskrifter och allmänna råd för området våld i nära relationer som kom 2014 (SOSFS 2014:4) bör kommunen regelbundet kartlägga förekomsten av våldsutsatta och barn som upplevt våld. Då en sådan kartläggning gjordes senast 2013 kommer en ny kartläggning att göras under 2016 eller 2017. Hedersrelaterat våld och förtryck bör då finnas med som en egen kategori i kartläggningen.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2015 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Reservation anfördes av Johanna Sjö m.fl. (M), Gulan Avci (L) och Johan Fälldin (C), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Ofelia Namazova (KD) i enlighet med den gemensamma reservationen från Moderaterna, Liberalerna och Centerpartiet.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att frågan om hedersrelaterat våld och förtryck är viktig att uppmärksamma och prioritera. Förvaltningen arbetar inte direkt med frågor som rör våld och heder men kan i sina verksamheter möta personer som befinner sig i en utsatt situation. Förvaltningens verksamheter, Jobbtorg inklusive dess uppsökande arbete, sfi och vuxenutbildningen är några bland många aktörer, både offentliga och civila i staden som möter personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Våld är det yttersta uttrycket av hedersproblematiken men hela skalan av hedersrelaterat förtryck får konsekvenser för individen och påverkar även möjligheten att studera och arbeta. Begränsningar i rätten att få forma och utveckla sitt liv kan ta sig många uttryck vilket kan göra det svårt att uppmärksamma. Från förvaltningens verksamheter lyfts det fram att det finns ett behov av fördjupad kunskap och information om hedersrelaterat våld och förtryck. Det är viktigt för att veta hur man som personal ska agera och stötta personer när det framkommer att någon lever med hedersrelaterade begränsningar. Det är också viktigt med kunskap för att våga ställa frågor och uppmärksamma problematiken. Medarbetare behöver bli tryggare i att uppmärksamma, våga ställa frågor samt agera och kunna hänvisa till rätt stöd. Verksamheterna lyfter också behovet av att skapa rutiner för samverkan, utifrån de olika uppdrag och ansvarsområden som olika aktörer i staden har.

Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer med motionen i att det finns ett behov av ett samlat arbete och samverkan mellan både offentliga och civila aktörer för att uppmärksamma och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck är en komplex problematik som förutsätter en tydlig och gemensam strategi.

Problematiken med hedersrelaterat våld har uppmärksammats inom staden i olika sammanhang och förvaltningen vill betona att det är viktigt att bygga vidare på det arbete som tidigare gjorts och som nu pågår, bland annat genom resurscentret Origo. Detta arbete bör kunna kompletteras med lämpliga insatser för att förstärka helheten.

Förvaltningen konstaterar att det finns en nära koppling till stadens program mot våld i nära relationer. Huruvida hedersrelaterat våld och förtryck bör integreras i detta program eller vara ett separat program tar inte förvaltningen ställning till. Oavsett anser förvaltningen att det är viktigt att lyfta fram hedersrelaterat våld och förtryck som ett särskilt område med riktade åtgärder utifrån dess särdrag som exempelvis det kollektiva uttrycket.

Att få förnyad statistik över förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholm anser förvaltningen är av vikt för det fortsatta arbetet. Det ligger dock i sakens natur att det kan vara svårt att få en heltäckande statistik inom detta område. Kunskap om problemets omfattning bör därför sökas på många olika sätt.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2015 att

hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Andrea Ström m.fl. (M) och Isabel Smedberg-Palmqvist m.fl. (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Stina Bengtsson (C) och Sofia Modigh (KD) i enlighet med den gemensamma reservationen från Moderaterna och Liberalerna.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 juni 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i att frågan om hedersrelaterat våld och förtryck är komplex och anser att det är viktigt att lyfta fram behovet att motverka och förebygga hedersrelaterat förtryck och våld. Många olika aktörer måste arbeta och samarbeta med dessa frågor, exempelvis socialtjänsten, skolan, förskolan, polisen och hälso- och sjukvården. Ungdomar och hbtq-personer är särskilt utsatta grupper där åtgärder behöver sättas in för att förbättra livssituationen så att det inte begränsas av hedersnormer. Uppsökande och förebyggande arbete med ungdomar är en viktig del, för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld utifrån ett långsiktigt perspektiv.

Förvaltningen menar att hedersrelaterat våld och förtryck ska fortsätta vara en del av det program för kvinnofrid- mot våld i nära relationer, som antogs i staden 2012. Det nuvarande programmet för kvinnofrid – mot våld i nära relationer är under revidering och kommer att vara klart under hösten 2015. Våld och förtryck i en hederskontext ingår i benämningen våld i nära relationer, men här finns även vissa särdrag, däribland det kollektiva uttrycket. För att belysa det specifika med hedersrelaterat förtryck och våld kommer det i programmet lyftas fram som ett eget område för att öka kunskaper inom området och ge vägledning för ett enhetligt bemötande och strategier för arbetet som gynnar målgruppen.

Det är viktigt att arbeta mot alla former av våld och förtryck och att kompetens om olika former av våld, och den särskilda sårbarhet som vissa grupper har, finns hos dem som arbetar med detta. Likaså är det viktigt att även personer som inte arbetar direkt med frågor som rör våld, men som i stor utsträckning möter både våldsutsatta och våldsutövare, har grundläggande kunskaper om våld och vågar se och fråga. Det handlar till exempel om lärare, elevhälsa, vuxna inom idrottsrörelsen, personal i boenden och dagliga verksamheter för personer med funktionsnedsättning eller äldre och behandlingspersonal. Detta gäller oavsett om våldet och förtrycket sker i en hederskontext eller ej. Att inte bli utsatt för våld är en mänsklig rättighet, oavsett i vilken kontext man lever.

Förvaltningen vill framhålla Origo, som är ett länsgemensamt resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, som en mycket viktig part när det gäller kompetenshöjning och informationsspridning till alla olika aktörer. Origos uppdrag är

att bidra till ökad kunskap, erbjuda kompetensutvecklande insatser till yrkesverksamma och frivilliga aktörer i Stockholms. Origo arbetar kontinuerligt med att informera om förekomsten av hedersrelaterat förtryck och våld till yrkesverksamma från olika myndigheter samt organisationer och ideella aktörer. Origo arbetar även uppsökande och förebyggande med ungdomar i form av skolföreläsningar, för att motverka hedersrelaterat förtryck och våld. Förvaltningen menar att staden i Origo har stora resurser i form av kompetens och engagemang och att arbetet med att utveckla evidens och best practice bör fokuseras till Origo.

I motionen föreslås också att staden ska kartlägga förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck. Socialförvaltningen gjorde 2013 en kartläggning av omfattningen av våld i nära relationer, dvs. hur många vuxna som var utsatta. I den kartläggningen separerade man inte våld och förtryck i en hederskontext från annat våld och förtryck i nära relationer. Enligt de föreskrifter och allmänna råd för området våld i nära relationer som kom 2014 (SOSFS 2014:4) bör kommunen regelbundet kartlägga förekomsten av våldsutsatta och barn som upplevt våld. Då en sådan kartläggning gjordes senast 2013 kommer en ny kartläggning att göras under 2016 eller 2017. Hedersrelaterat våld och förtryck bör då finnas med som en egen kategori i kartläggningen.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 augusti 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (M) och Lotta Edholm m.fl. (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Christian Carlsson (KD) i enlighet med den gemensamma reservationen från Moderaterna och Liberalerna.

Ersätтарыttrande gjordes av Jenny Sandsten (Fi), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 juni 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen anser detta vara en viktig fråga i likhet med alla frågor som rör demokratiska värderingar och erkännandet av allas lika värde. Skolan ska främja likabehandling och förebygga/motverka att kränkande behandling uppstår. Aktuell och relevant statistik är ett viktigt verktyg. Utbildningsförvaltningen ser dock inget behov av ett särskilt program utan hänvisar till befintliga styrdokument och former för samverkan. Förvaltningen har generella riktlinjer och strategier kring värdegrund, normer och bemötande i skolan med grund i skollagen ("Trygghet och studiero –

riktlinjer för arbetet i Stockholms skolor”) samt gällande samverkan med stadsdelsnämnder, polis och socialtjänst (”Stödmaterial för samverkan mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan”).

Stockholms stad har inrättat ett kansli för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling inom stadsledningskontoret, med ett stadsövergripande uppdrag att följa upp och samordna arbetet med dessa frågor inom samtliga nämnder och bolag. Dessutom har Stockholms stad samarbete med flera verksamheter med stor erfarenhet av frågorna såsom exempelvis Origo, resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld samt Fryshuset.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Jesper Svensson (L), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 juni 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i beskrivningen att hedersrelaterat våld är en oacceptabel inskränkning i många ungdomars liv samt att arbetet mot hedersrelaterat våld är komplext med många aktörer inblandade. Alltför många ungdomar i Stockholm lever i en hedersrelaterad kontext som begränsar deras möjligheter till ett självständigt liv.

Förvaltningen instämmer också i att ett avgörande verktyg för ett framgångsrikt arbete mot hedersrelaterat våld är tillgången till bra och aktuell statistik och att sådan bör tas fram med regelbundenhet av staden.

Kommunfullmäktige i Stockholms stad antog den 23 april 2012 ett program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014. Programmet håller nu på att revideras. Förvaltningen anser att det är viktigt med ett för staden sammanhållet program mot våld i nära relationer, vilket även inbegriper hedersrelaterat våld. Förvaltningens bedömning är att hedersrelaterat våld inte ska behandlas i ett separat handlingsprogram, utan ska ingå i stadens reviderade program mot våld i nära relationer.

Förvaltningen anser vidare att det regionala kunskapscentrumet Origo (ett samarbete mellan länets kommuner, polis och landsting), redan idag bidrar till metodutveckling och samordning i dessa frågor.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27

augusti 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 juni 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att behovet som skribenten framför i motionen är delvis uppfyllt av kunskapscentrumet Origo. Förvaltningen efterlyser dock en central handlingsplan från staden för hantering av ärenden rörande hedersrelaterat våld.

Förvaltningen ställer sig positiv till uppdraget att ta fram ny statistik över förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholm stad.

Stadsdelsförvaltningen avvaktar i frågan om vilket ansvar kommunen ska ta inför resultatet från SOU2015:15 "Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck", som just nu är ute på remiss.

Stadsdelsförvaltningen lämnar därför ärendet utan eget ställningstagande.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2015 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Mathias Leveborn (V) i enlighet med ersättaryttrandet från Feministiskt initiativ.

Särskilt uttalande gjordes av Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Michelle Jangmyr (Fi), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Fredrik Lindstål (C) i enlighet med det gemensamma särskilda uttalandet från Moderaterna och Liberalerna.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 augusti 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar motionärernas uppfattning att hedersrelaterat våld är oacceptabelt och att det finns ett behov av ett sammanhållet program mot hedersrelaterat våld och förtryck.

I sammanhanget vill förvaltningen uppmärksamma den statliga utredningen ”Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck (SOU 2015:55)” som för närvarande är på remiss. Utredningens förslag är att den nationella startegin ska börja gälla från och med år 2016. Ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck bör lämpligen utformas i enlighet med utredningens förslag om nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor beslutade vid sitt sammanträde den 1 juni 2015 att besvara remissen enligt följande.

Socialnämnden har flera egna verksamheter som arbetar både förebyggande och med direkt stöd till hedersvåldsutsatta unga personer. Sedan år 2013 driver socialförvaltningen verksamheten Origo som är ett myndighetsgemensamt resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Resurscentret ska fungera som ett stöd för ungdomar mellan 13-26 år som lever i en hederskontext. Origo ska även vara en plattform dit yrkesverksamma, från myndigheter och frivilligorganisationer som arbetar med målgruppen, kan vända sig. Ungdomar kan kontakta Origo via telefon eller via e-post. Man kan själv välja om man vill vara anonym. Det går även att besöka resurscentret. Under ett år kontaktas Origo av ca 100 utsatta unga och ca 250 yrkesverksamma som arbetar med målgruppen.

Socialnämnden driver även Kruton som är ett skyddat boende samt ett stöd- och rådgivningscenter för unga personer utsatta för hedersrelaterat våld. Det skyddade boendet tar emot flickor och pojkar i åldern 16-25 år och har intag dygnet runt. Placering sker efter beslut inom en stadsdelsförvaltning. Stöd- och rådgivningscenteret är dels en öppen mottagning för målgruppen, dels en rådgivande och konsultativ verksamhet som vänder sig till professionella som i sitt arbete möter målgruppen. En jourtelefon som håller öppet dygnet runt finns kopplad till verksamheterna. Vid behov av akut hjälp finns även socialjouren tillgänglig dygnet runt, hänvisning görs bland annat från Origos hemsida.

Utöver stadens egna verksamheter ger socialnämnden bidrag till Fryshuset och deras verksamhet Elektra. Elektra arbetar förebyggande mot hedersrelaterat våld och förtryck genom att förändra attityder. Inom Elektra finns projekten Sharaf Hjältar och Hjältinnor och Stödverksamheten. Sharaf Hjältar för killar och Sharaf Hjältinnor för tjejer riktar sig till ungdomar 17-25 år. Verksamheten syftar till att förändra attityder kring hedersförtryck hos unga med utlandsfödda föräldrar. Stödverksamheten fokuserar på att slussa tjejer och killar, som vänder sig till Elektra för hjälp, vidare till socialtjänsten och/eller andra insatser som skyddat boende. Elektras stödverksamhet erbjuder även de stödsökande rådgivande och stödjande samtal samt utbildar myndigheter i frågor som rör hedersrelaterat våld. Elektra får ekonomiskt stöd från

socialnämnden och för år 2015 beviljades Elektra 575 000 kronor.

Även föreningen Glöm aldrig Pela och Fadime får ekonomiskt stöd av socialnämnden för sin verksamhet ”Stöd och hjälpverksamhet för hedersutsatta och unga som riskerar eller utsätts för tvångsgifte”, som syftar till att stärka unga som utsätts för hedersrelaterat förtryck, med specifikt fokus på dem som tvingas gifta sig mot sin vilja, så att de kan leva sitt eget liv.

Med hänvisning till stadens arbete med de här frågorna i dagsläget avstår kommunstyrelsens funktionshinderråd från att kommentera om nuvarande insatser är tillräckliga eller om ett särskilt program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver tas fram.

Däremot så delar rådet åsikten att det är viktigt med bra och aktuell statistisk, inte minst när det gäller utsattheten hos personer ned funktionsnedsättning. Det finns också skäl att se över och stärka arbetet när det gäller den särskilda utsatthet som personer med funktionsnedsättning har när det gäller frågan om hedersrelaterat våld. Rådets uppfattning är att behövs mer kunskap på området och att detta är en angelägen uppgift för Stockholms stad framöver.

Rådet vill betona vikten av att staden säkerställer den fysiska och kommunikativa tillgängligheten hos de befintliga insatserna mot hedersrelaterat förtryck och våld.

I Uppsala verkar föreningen Tjejers rätt i samhället (TRIS) som är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck. De beskriver själva att de möter unga kvinnor men även män som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck och våld. De beskriver också att de har särskild kompetens i att möta ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck och som har en intellektuell funktionsnedsättning. Att knyta kontakt med ovanstående eller liknande förening kan vara ett bra första steg för att höja kunskapsnivån inom området.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourers, Roks yttrande daterat den 17 juli 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor, men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter

som skiljer och de som förenar kvinnor. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Roks synpunkter på motionen

Motionen föreslår att kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt att ta fram ny statistik över förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck.

Roks ser positivt på politiska initiativ som strävar efter att uppmärksamma mäns våld mot kvinnor i alla dess uttryck. Arbete mot mäns våld mot kvinnor är vitalt för att säkerställa att alla medborgare i Sverige har lika rättigheter och skyldigheter.

Roks ställer sig således positivt till förslaget men har några synpunkter som vi önskar att motionären och beslutsfattare i ärendet ska bära med sig i sitt fortsatta arbete.

Roks syn på problematiken ”våld i hederns namn”

Roks använder begreppet ”våld i hederns namn” för att tala om det som formellt kallas hedersrelaterat våld. Att benämna det så gör det tydligt att heder inte är en förklaring av våldet, utan en ursäkt.

Roks anser att ett könsneutralt språk är olämpligt, även vid våld i hederns namn. Genom ett könsneutralt språk döljs skillnaderna i mäns och kvinnors utsatthet. Våld i hederns namn handlar i grunden om ett patriarkalt våld som är till för att kontrollera kvinnor och tjejers sexualitet. I försök att kontrollera kvinnor och tjejers sexualitet drabbas även män, bland annat genom att de görs till förövare eller genom tvångsäktenskap etc. Men att göras till förövare och att göras till offer är inte samma typ av utsatthet. Att killar utsätts för våld på grund av sin sexuella läggning är också ett könsrelaterat våld. Därför bör de olika gruppernas utsatthet uttryckas könsspecifikt. Könsneutraliteten försvårar bara möjligheten till effektiva insatser för både utsatta män och killar och utsatta kvinnor och tjejer.

Mäns våld mot kvinnor inkluderat våld i hederns namn har sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Roks vill tydligt understryka att de patriarkala strukturer som nämns som orsak till våld i hederns namn är i grunden samma patriarkala strukturer som finns i det svenska samhället, även om de ofta tar sig olika uttryck. Samma patriarkala strukturer orsakar allt mäns våld mot kvinnor. Ibland uttrycks en syn på våld i hederns namn som en konsekvens av kulturkrockar och bristande integrering. Det är en bild som Roks vänder sig emot. Det finns en risk att ett sådant synsätt döljer det verkliga problemet och istället fokuserar på människors etnicitet och religion som roten till problemet.

Vikten av samverkan vid arbete med specifika utsatta grupper

Det är av vikt att uppmärksamma att våld i hederns namn har sin specifika karaktär samtidigt som det är en del av det som i stort kallas mäns våld mot kvinnor. Våld i hederns namn är ibland en delkomponent i en kvinnas utsatthet och det kan ibland finnas svårigheter att avgränsa.

Roks kvinno- och tjejjourer möter inte sällan kvinnor och tjejer som är utsatta både för våld i hederns namn och våld från en partner eller att det finns en hedersrelaterad problematik i bakgrunden men att den nuvarande utsattheten består i våld från en partner eller exempelvis stalkning.

Om en anser det önskvärt att ha en specifik grupp som arbetar med just våld i hederns namn är det därför viktigt att ha en tydlig samverkan med andra aktörer som kommer i kontakt med människor i utsatta livssituationer. Det finns annars en risk att vissa kvinnor, tjejer eller barn bollas mellan olika enheter eller personal eller att de hamnar 'mellan stolarna' och inte ges något stöd.

Vikten av samsyn vid samverkan

Roks har i flera sammanhang påpekat att det för samverkan är viktigt att ha en samsyn på det våld som en arbetar med. Utan en samsyn blir arbetet sällan effektivt eller konsekvent vilket i förlängningen drabbar de utsatta kvinnorna, tjejerna och barnen. Roks föreslår därför att arbetet tar sin utgångspunkt i FNs deklaration om de mänskliga rättigheterna, FNs konvention om barns rättigheter samt Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Roks tycker även att det är av vikt att använda sig av en könsmaktsförståelse samt ett intersektionellt perspektiv vid arbete med allt mäns våld mot kvinnor inkluderat våld i hederns namn även då det drabbar pojkar och män. Mäns våld mot kvinnor och våld i hederns namn är en jämställdhetsfråga i första hand. Det arbete som varje kommun utför mot mäns våld mot kvinnor och våld i hederns namn bör innehålla insatser av akut karaktär, kortsiktiga insatser, uppsökande och förebyggande insatser samt uppföljande insatser.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Johanna Sjö m.fl. (M), Gulan Avci (L) och Johan Fälldin (C) enligt följande.

1. Att rekommendera kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att bifalla motionen.
2. Att därutöver anför följande.

Det finns i Stockholm barn som föds och fostras in i värderingar som helt strider mot svensk lagstiftning. Hederskulturen skördar liv och förvägrar flickor och pojkar, kvinnor och män friheten att fritt få utforma sina liv.

Folkpartiet anser att arbetet mot hedersrelaterat våld bör ges ökad prioritet, i synnerhet i ljuset av en utveckling i vissa stadsdelar där patriarkala och förtryckande normer verkar vara i färd med att slå djupare rötter. Då bör samtliga berörda nämnder ges förutsättningar att genomföra ett riktat arbete genom framtagandet av ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Generella policier är bra, men måste kopplas till tydliga initiativ med tillförlitlig och aktuell statistik som grund.

Som motionärerna anför skulle ett särskilt program mot hedersrelaterat våld markera att Stockholms stad anser att kampen mot hedersvåld är prioriterad. Arbetet mot hedersrelaterat våld ställer dessutom särskilda krav på kunskap och erfarenhet och kan inte omedelbart sorteras in under exempelvis arbetet mot våld i nära relationer.

Det regionala kunskapscentrumet Origo spelar en oerhört viktig roll för samverkan mellan olika aktörer, för att sprida kunskap till personer som möter ungdomar i riskzonen och inte minst för att hjälpa de ungdomar som hör av sig. Det är viktigt att Origo får de resurser och den långsiktighet som krävs. Men även om Origo spelar en självklar roll i det fortsatta arbetet så kan inte dess verksamhet ersätta ett sammanhållet program som tydligt fördelar ansvaret för olika insatser mellan de olika inblandade aktörerna. Det är viktigt att det sker en systematisk inventering av vilka åtgärder som behövs och vem som ansvarar för dem.

Till sist är, som motionärerna anför, tillförlitlig och uppdaterad statistik helt avgörande för att vi ska veta att de insatser som görs har effekt. Vi konstaterar att sådan saknas efter den undersökning som gjordes 2009. Det är dags att ta fram en förnyad undersökning över hur många flickor och pojkar, kvinnor och män som lever utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Andrea Ström m.fl. (M) och Isabel Smedberg-Palmqvist m.fl. (L) enligt följande.

Socialnämnden anför som svar på remissen följande.

Fortfarande lever alltför många ungdomar i Stockholm med begränsningar i hur de får leva och vem de kan leva tillsammans med. Stockholms stad måste ständigt höja ambitionsnivån i kampen mot hedersvåldet.

Alliansen anser att arbetet mot hedersrelaterat våld bör ges ökad prioritet, i synnerhet i ljuset av en utveckling i vissa stadsdelar där patriarkala och förtryckande normer verkar vara i färd med att slå djupare rötter. Då bör samtliga berörda nämnder ges förutsättningar att genomföra ett riktat arbete genom framtagandet av ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Generella policier är bra, men måste kopplas till tydliga initiativ med tillförlitlig och aktuell statistik som grund.

Ett särskilt program för arbetet mot hedersrelaterat våld skulle ge ett tillfälle för staden att öka kunskaperna och ta ett samlat grepp om arbetet. Ett sådant program skulle dessutom markera att Stockholms stad anser att arbetet mot hedersvåld bör ha synnerlig prioritet.

Vi instämmer med förvaltningen i att Origo spelar en oerhört viktig roll för samverkan mellan olika aktörer, för att sprida kunskap till personer som möter ungdomar i riskzonen och inte minst för att hjälpa de ungdomar som hör av sig. Det är viktigt att Origo får de resurser och den långsiktighet som krävs. Men även om Origo spelar en självklar roll i det fortsatta arbetet så kan inte dess verksamhet ersätta ett sammanhållet program som tydligt fördelar ansvaret för olika insatser mellan de olika inblandade aktörerna. Det är viktigt att det sker en systematisk inventering av vilka åtgärder som behövs och vem som ansvarar för dem.

Till sist är, som motionärerna anför, tillförlitlig och uppdaterad statistik helt avgörande för att vi ska veta att de insatser som görs har effekt. Vi konstaterar att sådan saknas efter den undersökning som gjordes 2009. Vi välkomnar att förvaltningen avser inkludera hedersrelaterat våld och förtryck som en egen kategori i den kommande kartläggningen av våldsutsatta och barn som upplevt våld. Det är viktigt att kartläggningen i möjligaste mån utformas på ett sådant sätt att jämförelser med tidigare undersökningar blir möjliga.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (M) och Lotta Edholm m.fl. (L) enligt följande.

- att avslå förvaltningens förslag till beslut.
- att ärendet omedelbart justeras.
- att som svar på remissen anför följande:

Det finns i Stockholm barn som föds och fostras in i värderingar som helt strider mot svensk lagstiftning. Hederskulturen skördar liv och förvägrar flickor och pojkar, kvinnor och män friheten att fritt få utforma sina liv.

Vi anser att arbetet mot hedersrelaterat våld bör ges ökad prioritet, i synnerhet i ljuset av en utveckling i vissa stadsdelar där patriarkala och förtryckande normer verkar vara i färd med att slå djupare rötter. Då bör samtliga berörda nämnder ges förutsättningar att genomföra ett riktat arbete genom framtagandet av ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Generella policier är bra, men måste kopplas till tydliga initiativ med tillförlitlig och aktuell statistik som grund.

Som motionärerna anför skulle ett särskilt program mot hedersrelaterat våld markera att Stockholms stad anser att kampen mot hedersvåld är prioriterad. Arbetet mot hedersrelaterat våld ställer dessutom särskilda krav på kunskap och erfarenhet och kan inte omedelbart sorteras in under exempelvis arbetet mot våld i nära relationer.

Det regionala kunskapscentrumet Origo spelar en oerhört viktig roll för samverkan mellan olika aktörer, för att sprida kunskap till personer som möter ungdomar i riskzonen och inte minst för att hjälpa de ungdomar som hör av sig. Det är viktigt att Origo får de resurser och den långsiktighet som krävs. Men även om Origo spelar en självklar roll i det fortsatta arbetet så kan inte dess verksamhet ersätta ett sammanhållet program som tydligt fördelar ansvaret för olika insatser mellan de olika inblandade aktörerna. Det är viktigt att det sker en systematisk inventering av vilka åtgärder som behövs och vem som ansvarar för dem.

Till sist är, som motionärerna anför, tillförlitlig och uppdaterad statistik helt avgörande för att vi ska veta att de insatser som görs har effekt. Vi konstaterar att sådan saknas efter den undersökning som gjordes 2009. Det är dags att ta fram en förnyad undersökning över hur många flickor och pojkar, kvinnor och män som lever utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Ersättaryttrande gjordes av Jenny Sandsten (Fi) enligt följande.

Som utbildningsförvaltningen påpekar i sitt svar har Stockholm inrättat ett råd med tillhörande kansli för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling som ska ta fram statistik, rapporter och utbildningar i syfte att förbättra stadens arbete med att tillgodose alla invånare deras mänskliga rättigheter. Vi vill ta ett helhetsgrepp om dessa frågor och låta dem genomsyra alla stadens verksamheter.

Ambitionen när det gäller mänskliga rättigheter, anti-diskriminering och frihet från våld och förtryck är högre än någonsin i staden. Det märks inte minst i budgeten och inriktningsmålen för staden. Jämställdhet nämns 53 gånger i nuvarande budget jämfört med 5 gånger innan maktskiftet. Diskriminering nämns 48 gånger jämfört med två gånger i den tidigare budgeten. Ett demokratiskt hållbart Stockholm är ett av fyra inriktningsmål.

Det nya politiska språket betyder också ny politik. Nya satsningar och ett nytt sätt att se på staden. Stödet till kvinnojourerna har exempelvis fördubblats och vi har avsatt ytterligare stöd till förebyggande insatser. Skolan får stöd i sitt arbete med att förankra respekten för alla människors lika värde.

Våld och förtryck i hederns namn är ett brott mot individens mänskliga rättigheter. Det är bra att många partier engagerar sig i frågan. Tillsammans måste vi se till att alla kvinnor, barn och unga som utsätts för våld och förtryck i hederns namn får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Jesper Svensson (L) enligt följande.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutar följande

1. Att föreslå kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att bifalla motionen.
2. Att därutöver anför följande.

Folkpartiet anser att arbetet mot hedersrelaterat våld bör ges ökad prioritet, i synnerhet i ljuset av en utveckling i vissa stadsdelar där patriarkala och förtryckande normer verkar vara i färd med att slå djupare rötter. Då bör samtliga berörda nämnder ges förutsättningar att genomföra ett riktat arbete genom framtagandet av ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Generella policyer är bra, men måste kopplas till tydliga initiativ med tillförlitlig och aktuell statistik som grund.

Som motionärerna anför skulle ett särskilt program mot hedersrelaterat våld markera att Stockholms stad anser att kampen mot hedersvåld är prioriterad. Arbetet mot hedersrelaterat våld ställer dessutom särskilda krav på kunskap och erfarenhet och kan inte omedelbart sorteras in under exempelvis arbetet mot våld i nära relationer.

Det regionala kunskapscentrumet Origo spelar en oerhört viktig roll för samverkan mellan olika aktörer, för att sprida kunskap till personer som möter ungdomar i riskzonen och inte minst för att hjälpa de ungdomar som hör av sig. Det är viktigt att Origo får de resurser och den långsiktighet som krävs. Men även om Origo spelar en självklar roll i det fortsatta arbetet så kan inte dess verksamhet ersätta ett sammanhållet program som tydligt fördelar ansvaret för olika insatser mellan de olika in-blandade aktörerna. Det är viktigt att det sker en systematisk inventering av vilka åtgärder som behövs och vem som ansvarar för dem.

Till sist är, som motionärerna anför, tillförlitlig och uppdaterad statistik helt avgörande för att vi ska veta att de insatser som görs har effekt. Vi konstaterar att sådan saknas efter den undersökning som gjordes 2009. Det är dags att ta fram en förnyad undersökning över hur många flickor och pojkar, kvinnor och män som lever utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Södermalms stadsdelsnämnd

Ersätтарыtrande gjordes av Michelle Jangmyr (Fi) enligt följande.

Som stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt svar har Stockholm inrättat ett råd med tillhörande kansli för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling som ska ta fram statistik, rapporter och utbildningar i syfte att förbättra stadens arbete med att

tillgodose alla invånare deras mänskliga rättigheter. Vi vill ta ett helhetsgrepp om dessa frågor och låta dem genomsyra alla stadens verksamheter.

Ambitionen när det gäller mänskliga rättigheter, antidiskriminering och frihet från våld och förtryck är högre än någonsin i staden. Det märks inte minst i budgeten och inriktningsmålen för staden. Jämställdhet nämns 53 gånger i nuvarande budget jämfört med 5 gånger innan maktskiftet. Diskriminering nämns 48 gånger jämfört med två gånger i den tidigare budgeten. Ett demokratiskt hållbart Stockholm är ett av fyra inriktningsmål.

Det nya politiska språket innebär också ny politik. Nya satsningar och ett nytt sätt att se på staden. Stödet till kvinnojourerna har exempelvis fördubblats och vi har avsatt ytterligare stöd till förebyggande insatser. Skolan får stöd i sitt arbete med att förankra respekten för alla människors lika värde.

Våld och förtryck i hederns namn är ett brott mot individens mänskliga rättigheter. Det är bra att många partier engagerar sig i frågan. Tillsammans måste vi säkerställa att alla kvinnor, barn och unga som utsätts för våld och förtryck i hederns namn får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda.

Särskilt uttalande gjordes av Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L) enligt följande.

Det finns i Stockholm barn som föds och fostras in i värderingar som helt strider mot svensk lagstiftning. Hederskulturen skördar liv och förvägrar flickor och pojkar, kvinnor och män friheten att fritt få utforma sina liv.

Folkpartiet anser att arbetet mot hedersrelaterat våld bör ges ökad prioritet, i synnerhet i ljuset av en utveckling i vissa stadsdelar där patriarkala och förtryckande normer verkar vara i färd med att slå djupare rötter. Då bör samtliga berörda nämnder ges förutsättningar att genomföra ett riktat arbete genom framtagandet av ett program för stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Generella policies är bra, men måste kopplas till tydliga initiativ med tillförlitlig och aktuell statistik som grund.

Som motionärerna anför skulle ett särskilt program mot hedersrelaterat våld markera att Stockholms stad anser att kampen mot hedersvåld är prioriterad. Arbetet mot hedersrelaterat våld ställer dessutom särskilda krav på kunskap och erfarenhet och kan inte omedelbart sorteras in under exempelvis arbetet mot våld i nära relationer då det krävs andra metoder.

Det regionala kunskapscentrumet Origo spelar en oerhört viktig roll för samverkan mellan olika aktörer, för att sprida kunskap till personer som möter ungdomar i riskzonen och inte minst för att hjälpa de ungdomar som hör av sig. Det är viktigt att Origo får de resurser och den långsiktighet som krävs. Men även om Origo spelar en självklar roll i det fortsatta arbetet så kan inte dess verksamhet ersätta ett sammanhållet program som tydligt fördelar ansvaret för olika insatser mellan de olika inblandade aktörerna. Det är viktigt att det sker en systematisk inventering av vilka åtgärder som behövs och vem som ansvarar för dem.

Till sist är, som motionärerna anför, tillförlitlig och uppdaterad statistik helt avgörande för att vi ska veta att de insatser som görs har effekt. Vi konstaterar att sådan saknas efter den undersökning som gjordes 2009. Det är dags att ta fram en förnyad undersökning över hur många flickor och pojkar, kvinnor och män som lever utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.